

Ilmiökartta:
**Lasten ja
nuorten (alle
23-vuotiaiden)
kiusaaminen ja
väkivalta**

Tilannekuva, taustatekijät,
vaikutukset ja erityispiirteet
Suomessa

Tämä Ilmiökartta on tutkimustietoon ja tutkijoiden asiantuntemukseen perustuva katsaus. Koosteen viimeinen kappale sekä tällä symbolilla merkitty sisältö ovat tutkijoiden arvioita ilmiöstä, sen kehityskuluista ja ratkaisuksista.

Ilmiökartan on koonnut Suomalaisen Tiedeakatemian tiede ja päätöksenteko -tiimi. Työ on toteutettu osana Jane ja Aatos Erkon Säätiön rahoittamaa Ilmiökartta-hanketta.

Koostetta varten kuullut tutkijat:

David Gyllenberg, HUS Nuorisopsykiatria & Turun yliopisto
Riittakerttu Kaltiala, Tampereen yliopisto
Antti Kivijärvi, Nuorisotutkimusseura
Taina Laajasalo, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Nina Lindberg, HUS
Mauri Marttunen, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Matti Näsi, Helsingin yliopisto
Miia Sainio, Jyväskylän yliopisto
Christina Salmivalli, Turun yliopisto

Sisällysluettelo:

Sisällysluettelo...2

Tiivistelmä...3

1. Mitä on lasten ja nuorten välinen kiusaaminen, väkivalta ja häirintä?...4
    - 1.1. Kiusaamista määrittelevät toistuvuus ja vallan epäsuhta...4
    - 1.2. Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan erot ovat määrittelykysymyksiä...4
    - 1.3. Kiusaamisen yhteys väkivallantekoihin...4
  2. Mitä tiedetään lasten ja nuorten välisen kiusaamisen ilmenemisestä Suomessa?...5
    - 2.1. Kuinka paljon Suomessa on koulukiusaamista?...5
    - 2.2. Muutokset kiusaamisessa...6
    - 2.3. Suomessa kiusataan kuten muissa länsimaissa...6
  3. Lasten ja nuorten välisen kiusaamisen ja väkivallan taustatekijät...6
    - 3.1. Yksilölliset tekijät: Kiusaamisen ja kiusatuksi tulemisen taustalla samoja haasteita...6
    - 3.2. Ongelmat kasautuvat: Perheeseen, kouluun ja laajemmin yhteiskuntaan liittyvät tekijät...7
    - 3.3. Digitaalinen ympäristö mahdollistaa nöyryytysväkivallan...8
  4. Kiusaaminen vaikuttaa kiusaajiin ja kiusattuihin...8
  5. Lasten ja nuorten väliseen kiusaamiseen liittyvät palvelut, ennaltaehkäisy ja interventiot...9
    - 5.1. Mielenterveyspalvelut eivät kata kasvavaa tarvetta...9
    - 5.2. Kiusaamisen ehkäisemiseen kouluissa tarvitaan yhteisöllisiä ratkaisuja...9
    - 5.3. Näyttö interventioista rajoittuu KiVa Koulu -ohjelmaan...9
  6. Tulevaisuuden kehityskulut – tutkijoiden arvioita ja ratkaisuja...10
- Lähdeluettelo...12

Tiivistelmä

Kiusaamisella tarkoitetaan vahvemman henkilön tai henkilöiden heikompaan tahallisesti ja toistuvasti kohdistamaa aggressiivista käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on vahingoittaa kohdetta tavalla tai toisella.

Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan erottaminen toisistaan ei ole erityisen helppoa. Uhrin kokemus ratkaisee.

Kiusatuksi tuleminen johtaa useimmiten vetäytymiseen. Jos uhri ei saa tilanteessa apua, riskinä on väkivallalla kostaminen. Kouluampumisten ja muiden ääritekojen taustalla on lähes aina pitkään jatkunut kiusatuksi joutuminen. Koulusurmalla uhkailleita yhdistävät psyykkiset häiriöt.

Suomessa kiusataan kuten muissa länsimaissa. Kiusaaminen on pitkään vähentynyt, mutta 2020-luvulla havaitaan kasvua. Pojat kiusaavat selvästi tyttöjä enemmän. Nykytilaa kuvaa erityisesti nuorten rikoskäyttämisen polarisoituminen.

Kiusaajaksi ja kiusatuksi tulemisen taustalla on monia samoja tekijöitä: käytösongelmia ja -häiriöitä, ahdistus- ja masennusoireita sekä aikaisempaa kiusaamista. Kiusaamiseen syyllistyvät voivat kuitenkin olla myös suosittuja ja monella mittarilla hyvin pärjääviä.

Perheen sosioekonominen huono-osaisuus altistaa lasten ja nuorten kiusaamis- ja väkivaltakäyttämismiselle.

Koulukiusaamista vähentää opettajien auktoritatiivinen vuorovaikutustyyli, jossa yhdistyvät välittäminen ja lämpö sekä toisaalta selkeät säännöt ja rajat.

Kiusaamiseen osallistuu myös usein lapsia, jotka menevät mukaan ryhmänormien paineessa. Siksi **koulut kaipaavat yhteisöllisiä ratkaisuja kiusaamisen vähentämiseen.**

Digitaalinen kiusaaminen on lisääntynyt jonkin verran, mutta lähes kaikkia digitaalisesti kiusattuja kiusataan myös muilla tavoin. Uusi piirre on uhriin kohdistettu nöyryytysväkivalta, jossa tekoja kuvataan ja jaetaan netissä.

Keskeisimmät keinot kiusaamisen ja väkivallan torjuntaan:

- Varhaisia interventioita riskialttiissa ympäristöissä ja syrjäytymisvaarassa eläville lapsille sekä tukea vanhemmille
- Päihde- ja mielenterveyspalvelujen saatavuuden ja laadun parantamista
- Ryhmytymistä ja yhteisöön kuulumista tukevia toimintatapoja varhaiskasvatukseen ja kouluihin
- Positiivisen aikuisjohtoisuuden ja koulu-kotiyhteistyön lisääminen kouluissa
- Medialukutaidon ja somekäyttämisen tukeminen kasvatuksessa ja kouluissa sekä väkivaltaviihteen rajoittaminen
- Tietopohjan vahvistaminen lastensuojelun avo- ja sijaishuollon käytännöistä sekä lakien selkiyttäminen

1. Mitä on lasten ja nuorten välinen kiusaaminen, väkivalta ja häirintä?

1.1 Kiusaamista määrittelevät toistuvuus ja vallan epäsuhta

Kiusaamisella tarkoitetaan vahvemman henkilön tai henkilöiden heikompaan tahallisesti ja toistuvasti kohdistamaa aggressiivista käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on vahingoittaa kohdetta tavalla tai toisella.¹ Kiusaamisen konventionaalinen määritelmä (esim. Kouluterveyskysely, THL) sisältää myös ajatuksen toiminnan pitkäkestoisuudesta.

Kiusaaminen voi olla esimerkiksi:

- epäsuoraa (juorujen levittäminen, tavaroiden piilottaminen, ihmissuhteiden vahingoittaminen)
- suoraa (haukkuminen, pilkkaaminen, suora fyysinen aggressio)
- verbaalista tai fyysistä
- ryhmän ulkopuolelle sulkemista
- kasvokkaista tai digivälitteistä¹

1.2 Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan erot ovat määrittelykysymyksiä

Väkivalta: vallan tai voiman väärinkäyttöä, joka loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista itsemääräämisoikeutta ja rajoja.^{2,3}

Häirintä: järjestelmällistä ja jatkuvaa kielteistä toimintaa tai käyttäytymistä esimerkiksi työpaikoilla – suurin piirtein samaa, mitä lasten ja nuorten kohdalla tarkoitetaan kiusaamisella. Kiusaaminen voi olla sisällöltään myös seksuaalisväritteistä, jolloin voidaan joutua punnitsemaan **kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän** eroa.⁴

Syrjivä kiusaaminen: kiusaamisen kohde kuuluu johonkin vähemmistöön tai marginalisoituun ryhmään. Toisin sanoen kiusaamisella on jokin syrjintäperuste.^{5,6}

Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan erottaminen toisistaan ei ole erityisen helppoa. Osa tutkijoista näkee kiusaamisen sen toistuvuuden ja jatkuvan uhan ja pelon takia vakavana väkivaltana. Osa rajaa väkivallan käsitteen kuvaamaan tahallaan ja vahingoittamistarkoituksessa toiseen henkilöön kohdistettua fyysistä, aggressiivista toimintaa ja tarkoittaa vakavalla väkivallalla puolestaan sellaista toimintaa, joka aiheuttaa vakavia vammoja.

Väkivallan määrittelyn hankaluutta kuvaa se, että käsitettä käytetään kuvaamaan nykyään yhä laajempaa joukkoa negatiivista käyttäytymistä (esimerkiksi taloudellinen väkivalta, digitaalinen väkivalta). Tämä voi haitata esimerkiksi vakavia fyysisiä vammoja aiheuttavan väkivallan huomioimista.

1.3 Kiusaamisen yhteys väkivallantekoihin

Kiusatuksi tuleminen johtaa usein vetäytymiseen, mutta joskus koston

Suomessa vakavia väkivallantekoja on ollut lasten ja nuorten keskuudessa vähän. Vakavamman väkivallan osalta tekijä- ja uhrikokemuksissa on kuitenkin runsaasti päällekkäisyyttä, eli ne kasautuvat samoille henkilöille.^{7,8} Sama pätee myös kiusaamiseen.⁹

44 % nuorisopsykiatrisen erikoissairaanhoidon arvioon lähetetyistä koulusurmauhkailijoista ilmoitti motiivikseen koston ja kosto liittyi kokemukseen kiusatuksi tulemisesta. 31 % halusi itsekin kuolla ja vain 4 % ilmoitti, että kyseessä oli vitsi.¹⁰

Useimmiten kiusatuksi joutuminen johtaa vetäytymiseen ja yhä vähäisempään aggressiivisuuteen.¹¹ Kiusatuksi joutuneen henkilön myöhempiä aggressiivisuutta enteilee kuitenkin se, jos tapahtumia ei käsitellä ja kiusattu jää yksin niihin liittyvien negatiivisten tunteiden kanssa.^{12,13}

Kouluampumisten ja muiden ääritekojen taustalla on lähes aina pitkään jatkunut kiusatuksi joutuminen^{14,15} sekä usein mielenterveysongelmat.¹⁶

Koulukiusatuksi tuleminen ei ole henkirikokseen ryhtymisen riittävä ja tyhjentävä syy. Terve, normaalisti kehittyvä lapsi tai nuori ei tapa kiusaamisen takia.

2. Mitä tiedetään lasten ja nuorten välisen kiusaamisen ilmenemisestä Suomessa?

2.1 Kuinka paljon Suomessa on koulukiusaamista?

Pojat kiusaavat selvästi useammin kuin tytöt

Poikia kiusaavat useimmiten toiset pojat, tyttöjä kiusaavat sekä pojat että toiset tytöt.¹⁷ Pojat joutuvat yleisemmin fyysisen ja tytöt psyykkisen kiusaamisen kohteeksi.¹⁸

4.–5.-luokan pojista 3,5 % ja tytöistä 2,1 % kertoo kiusaavansa muita vähintään viikoittain. Kiusatuksi joutuu vähintään viikoittain pojista 8,1 % ja tytöistä 9,0 %. Sama oppilas saattaa olla säännöllisesti osallisena sekä kiusaajana että kiusattuna.¹⁹

8.–9. luokan pojista 5,9 % ja tytöistä 1,7 % (kaikista 3,8 %) kertoi osallistuneensa muiden kiusaamiseen viikoittain kuluvan lukukauden aikana. Pojista 8,3 % ja tytöistä 7,4 % taas kertoo joutuneensa vähintään viikoittain kiusatuksi.¹⁹

Vähemmistöryhmiin kuuluvia kiusataan enemmistöön kuuluvia enemmän.^{20,21} Lisäksi tuen tarpeen oppilaat joutuvat kiusatuksi ja kiusaavat enemmän kuin muut oppilaat.^{22–24}

Kiusaaminen vähenee iän myötä

Kiusaaminen ajoittuu erityisesti ikävuosiin 11–15, jolloin tapahtuu myös lukuisia murrosikään liittyviä fyysisiä ja sosiaalisia muutoksia.¹⁸

Toisen asteen opiskelijoiden osallisuus kiusaamiseen on harvinaisempaa kuin peruskoulussa.¹⁹

Sosiaaliset taidot ja käyttäytymisen kontrolli kehittyvät iän myötä.

Väkivaltaa käyttää yhä harvempi, mutta nämä harvat sitäkin useammin

4 % kertoi syyllistyneensä pahoinpitelyyn viimeisen vuoden aikana. Asetta oli pitänyt mukanaan viimeisen vuoden aikana 6 % vastaajista.²⁵

Merkittävä osa nuorten rikollisuudesta, mukaan lukien väkivaltarikollisuus, pysyy piilorikollisuutena, sillä luotettavaa tietoa on vaikea saada.²⁶

Väkivaltaan turvautuvien lasten ja nuorten joukko on aiempaa pienempi mutta alttiimpi useammille väkivallanteoille.^{19,27,28}

2.2 Muutokset kiusaamisessa

Kiusaaminen on pitkään vähentynyt, mutta 2020-luvulla havaitaan kasvua

Kiusaaminen alkoi Suomessa vähentyä vuonna 2009. Vuosien 2021–2023 kohdalla kiusaamisen määrä lähti hienoiseen kasvuun.^{19,29}

Keskeinen syy väkivallan yleisen tason laskuun on nuorten arkirutiinien muuttuminen. Nuoret käyttävät vähemmän alkoholia ja viettävät vähemmän aikaa porukassa iltaisin kodin ulkopuolella, osin älylaitteiden yleistymisen myötä. Nuorten asenteissa on tapahtunut muutoksia ja rikoskäyttäytymistä ei hyväksytä samalla tavalla kuin aiemmin.²⁹

Nuorten rikoskäyttäytyminen polarisoituu

Aiempaa selvästi pienempi osuus nuorista syyllistyy rikoskäyttäytymiseen, mutta rikoksia tekevät nuoret tekevät niitä aiempaa enemmän. Rikoksiin syyllistyneiden nuorten määrä on vähentynyt vuosina 1995–2020.²⁹ Rikoksia tekevien nuorten rikosmäärät eivät ole laskeneet, ja kaikkein rikosaktiivisimpien nuorten rikosmäärät ovat lisääntyneet seurantajakson aikana.²⁵

2.3 Suomessa kiusataan kuten muissa länsimaissa

Suomessa esiintyy kiusaamista hieman kansainvälistä keskitasoa vähemmän.³⁰ Väkivallan ja rikoskäyttäytymisen osalta Suomen tilannekuva ja trendit ovat hyvin lähellä muita länsimaita.²⁹

50 maan vertailussa suomalaiset 10-vuotiaat kertoivat kiusatuksi tulemisen kokemuksista harvemmin kuin useimmissa muissa maissa. Suomen tilanne vaikutti aavistuksen muita Pohjoismaita paremmalta.³¹

Halukkuus kertoa asioita vaikuttaa kyselyiden tuloksiin. Suomalaisissa tutkimuksissa kiusatuksi tulemisen ja kiusaamiseen osallistumisen yleisyys on 2000-luvulla ollut suurempaa anonyymissä Kouluterveyskyselyssä kuin Nuorten mielenterveys -kyselyssä, jossa vastaajat ovat saaneet henkilökohtaisen vastauslinkin.

3. Lasten ja nuorten välisen kiusaamisen ja väkivallan taustatekijät

3.1 Yksilölliset tekijät: kiusaamisen ja kiusatuksi tulemisen taustalla samoja haasteita

Nuorten kohdalla erilaiset käytösongelmat ja -häiriöt ja sosiaaliset ongelmat voivat enteillä sekä kiusatuksi joutumista että kiusaajaksi tulemistä. Ahdistus- ja masennusoireet sekä aiempi kiusatuksi tuleminen enteilevät kiusatuksi joutumista ja kouluongelmat puolestaan kiusaajaksi tulemistä.³²

Kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen ovat voimakkaasti yhteydessä toisiinsa. On yhtä todennäköistä, että kiusatusta tulee kiusaaja kuin että kiusaajasta tulee kiusattu.³³

Kiusatuksi joutuu lapsia ja nuoria, joilla on seuraavia piirteitä:

- Arkuus, sosiaalinen epävarmuus ja ahdistuneisuus³⁴
- Heikko tunteiden säätelyn kyky ja taipumus häiritsevään ja aggressiiviseen toimintaan³⁴
- Kehitykselliset vaikeudet ja mielenterveyden häiriöt³²
- Johonkin vähemmistöryhmään kuuluminen^{20,21,35}
- Tunnekylläisyys³⁶

Kiusaamiseen syyllistyviä lapsia ja nuoria on monenlaisia. Taustalla on tunnistettu esimerkiksi seuraavia tekijöitä:

- Kiusatuksi tulemisen kokemukset, moniongelmaisuus, syrjäytymisvaarassa oleminen³⁷

- Käytöshäiriöt ja antisosiaalisuus^{38,39}
- Kiusaamisen hyväksyvät asenteet, vähäinen empatia sekä sosiaaliset tavoitteet, joissa korostuu statuksen saaminen ryhmässä ja muiden kontrollointi^{37,40}
- Tunnekylläisyys sekä kognitiivisen ja emotionaalisen empatian vähyys³⁶

Kiusaamiseen syyllyistyvät voivat myös olla suosittuja ja monella mittarilla pärjääviä. Lapset osallistuvat kiusaamiseen usein ryhmänormien paineessa.⁴¹

Neurokognitiivisista pulmista ja kehityksellisistä neuropsykiatrisista häiriöistä kärsivät lapset ja nuoret saatetaan kokea kiusaajina, sillä he saattavat käyttäytyä sosiaalisesti taitamattomasti ja provosoitua keskimääräistä helpommin vuorovaikutustilanteissa.

Koulusurmalla uhkailleita yhdistävät psyykkiset häiriöt

Suomalaisten koulusurmilla uhkailleiden nuorten tutkimuksessa (N=77) vain 8 % oli psyykkisesti terveitä. Yleisimmät häiriöt olivat masennus, käytöshäiriö ja erilaiset kehitykselliset häiriöt, ja autismikirjolla oli peräti 10 %. 57 %:lla voitiin todeta puolen vuoden sisällä uhkauksesta stressaava elämäntilanne, kuten vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelma.¹⁰

Vakavan väkivaltakäyttäytymisen riskitekijöiden taustatekijöitä tarkasteltaessa on tärkeää erottaa toisistaan **reaktiivinen ja välineellinen väkivalta**.

Reaktiivinen väkivalta toteutuu sietämättömän tunnetilan vallassa, jota lapsi tai nuori ei pysty rakentavasti käsittelemään. Lapsella tai nuorella voi olla heikot sosiaaliset taidot ja taipumus tulkita vuorovaikutustilanteita negatiivisesti (provokaatioksi, ärsyttämiseksi, kiusaamiseksi, mielivallaksi).^{26,42}

Välineellinen väkivalta tapahtuu välineenä jonkin muun asian saavuttamiseen (raha, päihde, asema omassa toveripiirissä, suunniteltu kosto), eikä henkilö ole tekohekellä välttämättä kiihtyneessä tilassa. Taustalla voi olla käytöshäiriöitä ja antisosiaalisuutta.^{26,42}

3.2 Ongelmat kasautuvat: Perheeseen, kouluun ja laajemmin yhteiskuntaan liittyvät tekijät

Perimä voi vaikuttaa, mutta ympäristö laukaisee väkivaltaisen käytöksen

Perimän merkityksen arvioidaan olevan kiusaamisilmiössä n. 60–80 %. Geneettisen riskin realisoituminen kiusaamiseksi tai väkivaltaiseksi käyttäytymiseksi riippuu kuitenkin esimerkiksi vanhempien läheisyydestä, luokkaryhmän normeista tai opettajan toiminnasta.^{31,43–45} Ongelmien kasaantuminen lisää riskiä kiusaamiseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Kiusaaminen on ryhmäilmiö, mutta opettajan vuorovaikutustyyllillä on vaikutusta

Lasten ja nuorten väkivalta⁴⁶ sekä koulukiusaaminen⁴¹ ovat paljolti ryhmäilmiöitä. Tekijöitä ja uhreja voi olla useita tai kiusaaminen liittyy koululuokan ryhmädynamiikkaan ja hierarkioihin.

- Koulukiusaamista vähentää opettajien auktoritatiivinen vuorovaikutustyyli, jossa yhdistyvät välittäminen ja lämpö sekä toisaalta selkeät säännöt ja rajat.^{47,48}
- Ei ole näyttöä siitä, että oppilasmäärältään isommissa kouluissa olisi enemmän kiusaamista.⁴⁹

Perheen sosioekonominen huono-osaisuus kasaa haasteita vanhemmalle ja laskee kykyä kasvatustehtävään

Perheen sosioekonominen huono-osaisuus altistaa lasten ja nuorten kiusaamis- ja väkivaltakäyttäytymiselle.^{50,51} Vuosina 2000–2015 kiusaaminen ja rikoskäyttäytyminen yleistyivät merkittävästi alimman sosioekonomisen aseman nuorilla. Sosioekonomiset erot ovat vahvistuneet myös muissa ongelmakäyttäytymisen muodoissa, kuten päihteiden ongelmakäytössä.^{52–55}

Tutkijoiden mukaan yleinen polarisaatiokehitys yhteiskunnassa on yhteydessä lasten ja nuorten aggressiiviseen käyttäytymiseen.

Vanhempien matala koulutustaso ja sosioekonominen asema tarkoittavat vähemmän resursseja kasvattamiseen ja mahdollisuuksiin saada apua lapsen orastavaan ongelmakäyttäytymiseen. Taloushuolet, psykososiaaliset ongelmat ja työttömyyden uhka vievät entisestään vähäisiä resursseja. Yhden vanhemman perheessä sekä taloudellinen kuormitus että kasvatukseen käytettävissä oleva vähäisempi aika voivat altistaa ongelmakehitykselle.⁵¹

Vanhemmuuden ongelmat ovat keskimäärin yhteydessä lasten ja nuorten väkivaltarikoksiin ja siihen, että lapsi kiusaa muita.^{56–58}

3.3 Digitaalinen ympäristö mahdollistaa nöyryytysväkivallan

Digitaalinen kiusaaminen on lisääntynyt jonkin verran, mutta on edelleen muihin muotoihin verrattuna suhteellisen harvinainen kiusaamisen muoto,⁵⁹ myös Suomessa.⁶⁰ Lähes kaikkia digitaalisesti kiusattuja lapsia ja nuoria kiusataan myös muilla tavoin.⁶¹

Digitaaliset välineet mahdollistavat loukkaavien viestien, kuvien ja videoiden levittämisen sekä niissä tapahtuvan kiusaamisen ja väkivallan matkimisen. Sosiaalisessa mediassa voi kiusata ajasta ja paikasta riippumatta. Anonyymi esiintyminen verkossa alentaa kynnystä aggressiiviseen ja loukkaavaan toimintaan.

Nöyryytysväkivalta on lisääntynyt

Ryöstöjen tekopiirteisiin on tullut uutena piirteenä mukaan uhriin kohdistettu nöyryytysväkivalta, tekojen kuvaaminen ja jakaminen netissä.⁶²

Vuoden 2022 lapsiuhritutkimuksen tulosten mukaan 7 % pahoinpitelyä tai ikätovereiden välistä väkivaltaa kokeneista raportoi väkivallan teon tulleen kuvatuksi. 46 % kuvattua väkivaltaa kokeneista oli nuorimpia (12-vuotiaita) kyselyyn vastaajia.⁶³

4. Kiusaaminen vaikuttaa kiusaajiin ja kiusattuihin

Kiusatuilla erityisen pitkäaikaisia vaikutuksia hyvinvointiin

Pitkittyneet koulukiusaamiskokemukset ovat yhteydessä työttömyyteen ja matalaan koulutustasoon, mielen-terveyden ongelmiin, heikkoon sosioekonomiseen asemaan, rikoskäyttäytymiseen ja päihteiden käyttöön.^{64–67} Eniten ongelmia on henkilöillä, jotka ovat sekä joutuneet kiusatuksi että kiusanneet muita.⁴⁰

Kiusatuksi joutumisella on pitkän aikavälin vaikutuksia mielenterveyteen, itsetuhoisuuteen ja aggressiivisuuteen^{12,16,68} sekä päihteiden käyttöön.^{69,70} Kiusaamisen vaikutus hyvinvointiin on voimakkain lyhyellä aikavälillä, mutta haitat vähenevät ajan kuluessa.⁷¹

Kiusaajilla on kohonnut riski lähisuhdeväkivaltaan ja rikolliseen käyttäytymiseen.⁷²

5. Lasten ja nuorten väliseen kiusaamiseen liittyvät palvelut, ennaltaehkäisy ja interventiot

5.1 Mielenterveyspalvelut eivät kata kasvavaa tarvetta

Kiusaaminen ja väkivaltainen käytös liittyvät vahvasti mielenterveysongelmiin. Etenkin ahdistus- ja masennusoireiden määrä on viime vuosina lisääntynyt nuorilla.⁵¹ Esimerkiksi masennuksen ehkäisy ja hoito kytkeytyvät kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn.⁷³

Ennen pandemiaa voitiin yleisesti todeta,⁷⁴ että vain noin puolet lapsista ja nuorista, joilla oli toimintakykyä heikentävä mielenterveyshäiriö, oli palveluiden piirissä.^{75,76}

Vuodesta toiseen kouluissa toistetuissa kyselytutkimuksissa mielenterveysongelmien ajalliset muutokset ovat olleet varsin maltillisia.^{77,78} Samaan aikaan niiden 12–17-vuotiaiden osuus, jotka saivat psykiatrisen tai neurokognitiivisen diagnoosin erikoissairaanhoidossa, lisääntyi noin 50 % kymmenen vuoden aikana.⁷⁹

Erityispulaa perustason palveluissa

Mielenterveyspalveluiden saatavuudessa on alueellista vaihtelua. Erityishuomioita on kiinnitettävä vähemmistöryhmien palveluiden saantiin, joilla kiusatuksi tuleminen on yleisempää.^{80,81}

Iso ongelma on perustason mielenterveyspalvelujen puute, mikä aiheuttaa jonoja erikoissairaanhoidon.

5.2 Kiusaamisen ehkäisemiseen kouluissa tarvitaan yhteisöllisiä ratkaisuja

Oppilashuoltopalvelut painottuvat vahvasti yksilölliseen oppilashuoltoon yhteisöllisen sijaan.⁸² Mikäli koulukiusaamista pidetään myös ryhmäperustaisena ilmiönä, toimivimpia tapoja ennaltaehkäistä ja puuttua kiusaamiseen ovat ryhmäperustaiset menetelmät.

Ehkäisy ja puuttuminen tulee aloittaa jo alakoulussa, sillä nämä menetelmät toimivat paremmin alakoululaisten kohdalla kuin nuoruusiässä.^{83–85} Suomessa 20–30 % tapauksista, joissa aikuinen on puuttunut kiusaamiseen, kiusaaminen jatkuu. Yläkouluissa näin käy alakouluja useammin.⁸⁶

Opiskeluhoitopalvelut ovat tärkeä kanava kiusaamisen, konfliktitilanteiden ja koulu-yhteisöön liittyvien ongelmien käsittelyyn. Yksilökohtaisen tuen saaminen ja yleisemmin ehkäisevä työ edellyttää riittäviä henkilöstöresursseja näihin palveluihin.

5.3 Näyttö interventioista rajoittuu KiVa Koulu -ohjelmaan

Koko koulun laajuiset kiusaamisen vastaiset ohjelmat ovat tehokkaita vähentämään kiusaamista.^{87–89}

Ainoa tieteellisesti tutkittu interventio Suomessa on KiVa Koulu -ohjelma, jota tarjottiin kaikkien peruskoulujen käyttöön vuonna 2009. Ohjelma on kansainvälisestikin todettu tehokkaaksi.^{85,87,90}

Tutkijat pitävät Pohjoismaissa väkivallan torjunnan keskeisimpinä keinoina varhaisia interventioita riskialttiissa ympäristössä eläville lapsille sekä päihde- ja mielenterveyspalveluiden saatavuuden ja laadun parantamista.⁹¹

6. Tulevaisuuden kehityskulut – tutkijoiden arvioita ja ratkaisuja

1 Kiusaamisen ennaltaehkäisyssä korostuu turvallisten aikuisten ja vertaissuhteiden merkitys

- Lasten ja nuorten tunne-elämän ja sosiaalisten taitojen kehitys vaurioituu luonnollisen vuorovaikutuksen puuttuessa. Seurauksena voi olla työkyvyttömyyttä, mielenterveysongelmia sekä väkivaltakäyttäytymisen lisääntymistä myöhemmällä iällä.
- Lapset ja nuoret tarvitsevat sopivien vertaissuhteiden lisäksi pysyviä ja luottamuksellisia suhteita aikuisiin.
- Ensisijaisia ongelmien torjumisessa ovat turvalliset kehitysympäristöt, joissa lapsi tai nuori kokee kuuluvansa joukkoon ja jotka mahdollistavat positiivisen minäkokemuksen.
- Jos vanhempien mahdollisuudet saada tietoa esimerkiksi nuoren terveydenhoitoratkaisuista heikentyvät, lasten ja nuorten arki voi etääntyä vanhemmista.

➤ Pohdi ja ratkaise:

Vanhempien tuki: Vanhempien kykyä toteuttaa vanhemmuutta tulisi tukea enemmän, erityisesti haavoittuvissa ryhmissä ja silloin kun vanhempien kyky vastata lapsensa kehityksellisiin tarpeisiin on alentunut.

Ryhmäytymisen edistäminen: Ryhmäytymistä ja yhteisöön kuulumista tukevien toimintatapojen hyödyntämiseen tulisi panostaa varhaiskasvatuksessa ja koulussa.

2 Muutokset kouluympäristössä ja kiusaamiseen puuttumisessa

- **Koulujen rajalliset resurssit** heikentävät niiden mahdollisuuksia toteuttaa tutkitusti vaikuttavia toimenpiteitä kiusaamisen ehkäisyssä ja puuttumisessa. Samanaikaisesti yritykset markkinoivat kouluille ratkaisuja, joiden vaikuttavuudesta ei ole näyttöä.

- Tutkimusten mukaan ryhmäkoko ei suoraan vaikuta kiusaamiseen. Viimeaikaiset muutokset, kuten **luokkakokojen tuplaantuminen yhteisopettajuuden myötä**, voivat kuitenkin heikentää opettajien mahdollisuuksia luoda läheisiä vuorovaikutussuhteita ja turvallisuuden tunnetta lapsille ja nuorille.
- **Lapset ja nuoret eivät aina ota kiusaamiseen puuttumista vakavasti**⁹² eivätkä oppilaat helposti kerro kiusaamisesta.⁹³ Kiusaamiseen puuttuminen ja sen ennaltaehkäisy tulisi tehdä näkyvämmäksi oppilaille, ja vastuuttaa lapsia ja nuoria edistämään ryhmien hyvinvointia.
- **Haastavissa kiusaamistapauksissa** koulun henkilöstön avuksi tarvitaan laajempi verkosto.⁹⁴ Kyse on sinnikkästä työstä lasten ja nuorten kanssa. Työtä raamittavat hyvät valmiit toimenpiteet, mutta vaikeat tapaukset vaativat lisäksi yksilöllistä otetta, aikaa kohtaamisiin ja tukea henkilöstölle.

➤ Pohdi ja ratkaise:

Vaikuttavien toimenpiteiden käyttöönotto kouluissa.

Kiusaamiseen puuttumisen tuominen näkyväksi: Kouluissa pohdittava, miten kiusaamisen vastainen työ saavuttaa oppilaat nykyistä paremmin.

Vaikeisiin kiusaamistapauksiin puuttuminen: Tarviin näyttöön perustuvia ja systemaattisia käytäntöjä.

Opettajien merkitys: Positiivisen aikuisjohtoisuuden lisääminen kouluissa, etenkin yläkouluissa ja toisella asteella.

Kodin ja koulun yhteistyön vahvistaminen: Kodin ja koulun välille syntyy liian helposti vastakkainasettelua.^{95,96} Erityisen tärkeää on tunnistaa keinoja luoda toimiva koti-koulu yhteistyö kiusaamis- ja väkivaltata-asioiden käsittelyssä.

3 Huono-osaisuus ja syrjäytyminen lisäävät nuorten pahoinvointia

- Huono-osaisuus ja vähempiarvoisena kohtelu altistavat nuoria ongelmakäyttäytymiselle.
- Mikäli nuorilla ei ole näköalaa tulevaisuuden mahdollisuuksiinsa, voi tämä johtaa yhä useampia ihannoimaan antisosiaalista elämäntapaa.
- Nuorten rikoskäyttäytymisen polarisaatio voi synnyttää hyvin rikosaktiivisia nuorisoryhmiä.

➤ Pohdi ja ratkaise:

Syrjäytymisvaarassa olevien tukeminen: Syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria voidaan tukea esimerkiksi parantamalla harrastusten saavutettavuutta.

Huono-osaisuutta ehkäistään myös vahvistamalla maahanmuuttajaperheiden kotouttamista sekä madaltamalla nuorten kynnystä osallistua työelämään.

4 Sosiaalisen median kasvava vaikutus nuorten hyvinvointiin

- Rajoittamaton online-elämä ilman aikuisten tukea heikentää lasten sosiaalisten- ja tunnetaitojen kehittymistä ja altistaa aggressiiviselle käytökselle.
- Toisaalta sosiaalinen media ja digitalisaatio voivat myös **tarjota keinoja tukea lapsia ja nuoria**. Esimerkiksi myötätuntoterapian ja virtuaalitoiminnan yhdistämistä tutkitaan väkivaltaisten nuorten kuntoutuksessa. Verkkopohjaiset mielen-terveyspalvelut soveltuvat vain rajoitetusti alaikäisille.
- Väkivallanteoilla saatava huomio mediassa ja somessa lisäävät väkivallan teon houkuttelevuutta huomiokeskeisessä nykyculttuurissa.
- Aggressiiviset lapset kuluttavat enemmän väkivaltaviihdettä, mikä voi vahvistaa aggressiivista reagointia.
- Aikuisten välinen vihapuhe ja sosiaalisen median keskusteluiden aggressiivinen ja ihmisryhmiä väheksyvä ilmapiiri vaikuttavat lasten somekäyttäytymiseen.

➤ Pohdi ja ratkaise:

Medialukutaidon ja somekäyttäytymisen tukeminen kasvatuksessa ja kouluissa: Lasten turvattomuutta sekä digivälitteisen elämän hallitsemattomuutta voi-

daan ehkäistä esimerkiksi aamu- ja iltapäiväkerhoilla, joissa lasten tulisi olla ainakin koko alakouluvaiheen ajan. Myös älylaitteiden käytön rajoittamista tai poistamista kouluista tulisi pohtia vuorovaikutuksen ja oppimisen tukemiseksi.

Väkivaltaviihteen rajoitukset: Lasten suojaaminen väkivaltavihteeltä tukee turvallista kehitystä.

Tietoperustainen ohjaus sosiaalisen median riskeistä: Sosiaaliseen mediaan liittyvistä riskeistä tarvitaan kasvattajille (kouluihin, harrasteseuroihin ja huoltajille) selkeää ja nykyistä vahvempaa tietoperustaista ohjausta.

Tietopohjan vahvistaminen: Tarvitaan lisää tietoa pelaamisen ja sosiaalisen median käytön yhteyksistä lasten ja nuorten kehitykseen ja niiden vaikutuksesta nuorten ajatteluun, ihmissuhteisiin, moraalikehitykseen ja keskittymiseen.

5 Ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen panostaminen

- Lasten ja nuorten mielenterveydestä huolehtiminen on tärkeintä aggressiivisen käyttäytymisen ja kiusaamisen ehkäisyssä.
- Varhainen puuttuminen ennen ongelmien eskaloitumista on ensisijainen nuorisoväkivallan ehkäisykeino. Toisaalta **portaittaisia palveluita** tarvitaan myös niille, joita varhainen puuttuminen ei tavoita.
- Kiusaamisen ehkäisyssä ei tule käyttää keinoja, joita tutkimustieto ei tue, kuten rikosvastuukäytön laskua.
- Lastensuojelun palveluissa on eri puolilla Suomea meneillään kokeiluja nuorten riskikäyttäytymisen vähentämiseksi.⁹⁷

➤ Pohdi ja ratkaise:

Lainsäädännön muutos: Päihteidenkäytön ja rikosten pysäyttäminen sijaishuollossa on ensisijaista. Tämän mahdollistamiseksi lainsäädäntöä tulisi selkeyttää.

Sote-palveluiden yhteistyön ja integroivien palvelurakenteen vahvistaminen: Interventioiden juurruttamista ja käytön laajentamista on jatkettava, samoin sote-palveluiden yhteistyötä ja palveluiden integraatiota.

Tietopohjaa lastensuojelun avo- ja sijaishuollon käytännöistä tulee vahvistaa nuorten riskikäyttäytymisen vähentämiseksi.

Lähdeluettelo

1. Olweus, D. (1992). Victimization among schoolchildren: Intervention and prevention. Teoksessa *Improving children's lives: Global perspectives on prevention* (ss. 279–295). Sage Publications, Inc. <https://psycnet.apa.org/record/1992-98014-020>
2. Krug, E. G., & Salomaa, E. (2005). *Väkivalta ja terveys maailmassa: WHO:n raportti*. Lääkärin sosiaalinen vastuu : Terveyden edistämisen keskus.
3. Kotus. (ei pvm.). *Kielitoimiston sanakirja*. <http://www.kielitoimiston-sanakirja.fi>
4. Kaltiala-Heino, R., Fröjd, S., & Marttunen, M. (2016). Sexual harassment victimization in adolescence: Associations with family background. *Child Abuse & Neglect*, 56, 11–19. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.04.005>
5. Kaltiala-Heino, R., Lankinen, V., Marttunen, M., Lindberg, N., & Fröjd, S. (2016). Overweight, perceived overweight and involvement in bullying in middle adolescence. *Child Abuse & Neglect*, 54, 33–42. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.02.003>
6. Kurki-Kangas, L., Marttunen, M., Fröjd, S., & Kaltiala-Heino, R. (2019). Sexual Orientation and Bullying Involvement in Adolescence: The Role of Gender, Age, and Mental Health. *Journal of School Violence*, 18(3), 319–332. <https://doi.org/10.1080/15388220.2018.1488136>
7. Jennings, W. G., Piquero, A. R., & Reingle, J. M. (2012). On the overlap between victimization and offending: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 17(1), 16–26. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.09.003>
8. Kivijärvi, A. (2017). Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja sukupolvisten suhteiden suoja : vanhempien sosiaalisen kontrollin yhteyksiä rikekäyttäytymiseen ja uhrikokemusten päällekkäisyyteen. *Oikeus*, 46(2), 163–181. <https://www.edilex.fi/oikeus/177940001>
9. Kivijärvi, A., Kiilakoski, T., & Kauppinen, E. (ei pvm.). Kouluyhyvinvoinnin rakennuspalikoita – tutkimus nuorisotyön vaikutuksista yläkouluissa. Teoksessa *Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023*. Nuorisotutkimusseura.
10. Lindberg, N., Sailas, E., & Kaltiala-Heino, R. (2012). The copycat phenomenon after two Finnish school shootings: an adolescent psychiatric perspective. *BMC Psychiatry*, 12(1), 91. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-12-91>
11. Salmivalli, C., & Helteenvuori, T. (2007). Reactive, but not proactive aggression predicts victimization among boys. *Aggressive Behavior*, 33(3), 198–206. <https://doi.org/10.1002/ab.20210>
12. Malamut, S. T., & Salmivalli, C. (2023). Adolescent victimization predicts adult depression and aggression: The role of rumination. *Developmental Psychology*, 59(8), 1464–1469. <https://doi.org/10.1037/dev0001544>
13. Malamut, S. T., & Salmivalli, C. (2021). Rumination as a Mediator of the Prospective Association Between Victimization and Bullying. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*, 49(3), 339–350. <https://doi.org/10.1007/s10802-020-00755-z>
14. Kowalski, R. M., Leary, M., Hendley, T., Rubley, K., Chapman, C., Chitty, H., Carroll, H., Cook, A., Richardson, E., Robbins, C., Wells, S., Bourque, L., Oakley, R., Bednar, H., Jones, R., Tolleson, K., Fisher, K., Graham, R., Scarborough, M., ... Longacre, M. (2021). K-12, college/university, and mass shootings: similarities and differences. *The Journal of Social Psychology*, 161(6), 753–778. <https://doi.org/10.1080/00224545.2021.1900047>
15. Leary, M. R., Kowalski, R. M., Smith, L., & Phillips, S. (2003). Teasing, rejection, and violence: Case studies of the school shootings. *Aggressive Behavior*, 29(3), 202–214. <https://doi.org/10.1002/ab.10061>
16. Bowes, L., Joinson, C., Wolke, D., & Lewis, G. (2015). Peer victimisation during adolescence and its impact on depression in early adulthood: prospective cohort study in the United Kingdom. *BMJ*, 350(jun 02 2), h2469–h2469. <https://doi.org/10.1136/bmj.h2469>
17. Sainio, M., Veenstra, R., Huitsing, G., & Salmivalli, C. (2012). Same- and Other-Sex Victimization: Are the Risk Factors Similar? *Aggressive Behavior*, 38(6), 442–455. <https://doi.org/10.1002/ab.21445>
18. Punamäki, R.-L., Tirri, K., Nokelainen, P., & Marttunen, M. (2011). Koulusurmat: Yhteiskunnalliset ja psykologiset taustat ja ehkäisy. Teoksessa *Suomalaisen Tiedeakatemia kannanotot*. Suomalainen Tiedeakatemia.
19. THL. (2024). *Kouluterveyskyselyn tulokset*. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
20. Strohmeier, D., Kärnä, A., & Salmivalli, C. (2011). Intrapersonal and interpersonal risk factors for peer victimization in immigrant youth in Finland. *Developmental Psychology*, 47(1), 248–258. <https://doi.org/10.1037/a0020785>
21. Xu, M., Macrynika, N., Waseem, M., & Miranda, R. (2020). Racial and ethnic differences in bullying: Review and implications for intervention. *Aggression and Violent Behavior*, 50, 101340. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2019.101340>
22. Rose, C. A., Espelage, D. L., Monda-Amaya, L. E., Shogren, K. A., & Aragon, S. R. (2015). Bullying and Middle School Students With and Without Specific Learning Disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 48(3), 239–254. <https://doi.org/10.1177/0022219413496279>
23. Rose, C. A., & Monda-Amaya, L. E. (2012). Bullying and Victimization Among Students With Disabilities. *Intervention in School and Clinic*, 48(2), 99–107. <https://doi.org/10.1177/1053451211430119>
24. Turunen, T. (2021). *Bullying among students with reading difficulties*. <https://www.utupub.fi/handle/10024/152417>
25. Kaakinen, M., & Näsi, M. (2021). Nuorisorikollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995-2020. *Kriminologia*, 1(1), 5–19. <https://doi.org/10.54332/krim.109017>
26. Kaltiala-Heino, R. (2013). Väkivaltakäyttäytyminen. Teoksessa P. Nurmi (Toim.), *Lapsen ja nuoren viha*. PS-kustannus.
27. Kaakinen, M., & Näsi, M. (2021). *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020*. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/326622>
28. Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M., & Ellonen, N. (2023). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Teoksessa *Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja*. Sosiaali- ja terveysministeriö.
29. Kaakinen, M., & Raeste, A. (2020). *Nuorisorikollisuuskysely 2020*. https://services.fsd.tuni.fi/catalogue/FSD3717?tab=summary&study_language=fi
30. Cosma, A., Molcho, M., & Pickett, W. (2024). *A focus on adolescent peer violence and bullying in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey. Volume 2*. World Health Organization. Regional Office for Europe. <https://iris.who.int/handle/10665/376323>
31. Johansson, A., Huhtamäki, A., Sainio, M., Kaljonen, A., Boivin, M., & Salmivalli, C. (2022). Heritability of Bullying and Victimization in Children and Adolescents: Moderation by the KiVa Antibullying Program. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 51(4), 505–514. <https://doi.org/10.1080/15374416.2020.1731820>
32. Kljakovic, M., & Hunt, C. (2016). A meta-analysis of predictors of bullying and victimisation in adolescence. *Journal of Adolescence*,

- 49(1), 134–145. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2016.03.002>
33. Walters, G. D. (2021). School-Age Bullying Victimization and Perpetration: A Meta-Analysis of Prospective Studies and Research. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(5), 1129–1139. <https://doi.org/10.1177/1524838020906513>
34. Hanish, L. D., & Guerra, N. (2004). Aggressive Victims, Passive Victims, and Bullies: Developmental Continuity or Developmental Change? *Merrill-Palmer Quarterly*, 50(1), 17–38. <https://doi.org/10.1353/mpq.2004.0003>
35. Kaltiala, R., & Ellonen, N. (2022). Transgender identity and experiences of sexual harassment in adolescence. *Child Abuse Review*, 31(4), e2748. <https://doi.org/10.1002/car.2748>
36. Zych, I., Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2019). Empathy and Callous–Unemotional Traits in Different Bullying Roles: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20(1), 3–21. <https://doi.org/10.1177/1524838016683456>
37. Salmivalli, C. (2024). *Kiusaamisväkivalta*. Santalahti-kustannus. <https://www.suomalainen.com/products/kiusaamisvakivalta-1>
38. Kaltiala-Heino, R. (2011). Nuoren väkivaltaisen käyttäytymisen riskin arvioiminen. *Suomen lääkärilehti*, 66(8), 643–650. <https://www.finna.fi/Record/arto.013874561?sid=3483495550>
39. Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Marttunen, M., Rimpelä, A., & Rantanen, P. (1999). Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: school survey. *BMJ*, 319(7206), 348–351. <https://doi.org/10.1136/bmj.319.7206.348>
40. Turunen, T., Malamut, S., & Salmivalli, C. (2024). Revisiting the heterogeneity of adolescent bullying perpetrators: subtypes based on victimization and peer status. *Journal of Research on Adolescence*.
41. Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 15(2), 112–120. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.007>
42. Kaltiala-Heino, R. (2013). Aggressio lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa P. Nurmi (Toim.), *Lapsen ja nuoren viha*. PS-kustannus.
43. Guimond, F.-A., Brendgen, M., Vitaro, F., Dionne, G., & Boivin, M. (2015). Peer Victimization and Anxiety in Genetically Vulnerable Youth: The Protective Roles of Teachers' Self-Efficacy and Anti-Bullying Classroom Rules. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(6), 1095–1106. <https://doi.org/10.1007/s10802-015-0001-3>
44. Brendgen, M., Girard, A., Vitaro, F., Dionne, G., & Boivin, M. (2015). Gene-Environment Correlation Linking Aggression and Peer Victimization: Do Classroom Behavioral Norms Matter? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(1), 19–31. <https://doi.org/10.1007/s10802-013-9807-z>
45. Henry, J., Dionne, G., Viding, E., Vitaro, F., Brendgen, M., Tremblay, R. E., & Boivin, M. (2018). Early warm-rewarding parenting moderates the genetic contributions to callous–unemotional traits in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(12), 1282–1288. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12918>
46. Haapakangas, K., & Kaakinen, M. (2023). Mitä tuoreimmat tilastot kertovat nuorten väkivaltarikollisuudesta? *Tieto & trendit / julkaisija: Tilastokeskus*. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/mita-tuoreimmat-tilastot-kertovat-nuorten-vakivaltarikollisuudesta/>
47. Kloo, M., Thornberg, R., & Wänström, L. (2023). Classroom-Level Authoritative Teaching and Its Associations with Bullying Perpetration and Victimization. *Journal of School Violence*, 22(2), 276–289. <https://doi.org/10.1080/15388220.2023.2180746>
48. Kloo, M., Thornberg, R., Wänström, L., & Espelage, D. L. (2024). Longitudinal links of authoritative teaching and bullying victimization in upper elementary school. *Educational Psychology*, 1–18. <https://doi.org/10.1080/01443410.2024.2325594>
49. Garandeau, C. F., Yanagida, T., Vermande, M. M., Strohmeier, D., & Salmivalli, C. (2019). Classroom Size and the Prevalence of Bullying and Victimization: Testing Three Explanations for the Negative Association. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02125>
50. Nocentini, A., & Menesini, E. (2016). KiVa Anti-Bullying Program in Italy: Evidence of Effectiveness in a Randomized Control Trial. *Prevention Science*, 17(8), 1012–1023. <https://doi.org/10.1007/s11121-016-0690-z>
51. Knaappila, N., Marttunen, M., Fröjd, S., & Kaltiala, R. (2021). Changes over time in mental health symptoms among adolescents in Tampere, Finland. *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology*, 9(1), 96–104. <https://doi.org/10.21307/sjcapp-2021-011>
52. Torikka, A., Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, A., Marttunen, M., Luukkaala, T., & Rimpelä, M. (2014). Self-reported depression is increasing among socio-economically disadvantaged adolescents – repeated cross-sectional surveys from Finland from 2000 to 2011. *BMC Public Health*, 14(1), 408. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-408>
53. Knaappila, N. (2020). *Increasing socioeconomic disparities in adolescent problem behaviors from 2000 to 2015*. Tampere University. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/119880>
54. Knaappila, N., Marttunen, M., Fröjd, S., Lindberg, N., & Kaltiala, R. (2020). Changes in cannabis use according to socioeconomic status among Finnish adolescents from 2000 to 2015. *Journal of Cannabis Research*, 2(1), 44. <https://doi.org/10.1186/s42238-020-00052-y>
55. Knaappila, N., Marttunen, M., Fröjd, S., Lindberg, N., & Kaltiala-Heino, R. (2019). Changes in delinquency according to socioeconomic status among Finnish adolescents from 2000 to 2015. *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology*, 7, 52–59. <https://doi.org/10.21307/sjcapp-2019-008>
56. Björkenstam, E., Burström, B., Hjern, A., Vinnerljung, B., Kosidou, K., & Berg, L. (2019). Cumulative childhood adversity, adolescent psychiatric disorder and violent offending in young adulthood. *European Journal of Public Health*, 29(5), 855–861. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckz089>
57. Fox, B. H., Perez, N., Cass, E., Baglivio, M. T., & Epps, N. (2015). Trauma changes everything: Examining the relationship between adverse childhood experiences and serious, violent and chronic juvenile offenders. *Child Abuse & Neglect*, 46, 163–173. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.01.011>
58. Nocentini, A., Fiorentini, G., Di Paola, L., & Menesini, E. (2019). Parents, family characteristics and bullying behavior: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 41–50. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.07.010>
59. Chudal, R., Tiiri, E., Brunstein Klomek, A., Ong, S. H., Fossum, S., Kaneko, H., Kolaitis, G., Lesinskiene, S., Li, L., Huong, M. N., Praharaj, S. K., Sillanmäki, L., Slobodskaya, H. R., Srabstein, J. C., Wiguna, T., Zamani, Z., Sourander, A., Akhondzadeh, S., Fung, D. S. S., ... (EACMHS) Group, the E. C. M. H. S. (2022). Victimization by traditional bullying and cyberbullying and the combination of these among adolescents in 13 European and Asian countries. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 31(9), 1391–1404. <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01779-6>
60. Uusitalo-Malmivaara, L., & Lehto, J. E. (2016). Happiness and depression in the traditionally bullied and cyberbullied 12-year-old. *Open Review of Educational Research*, 3(1), 35–51. <https://doi.org/10.1080/23265507.2016.1155168>
61. Salmivalli, C., Sainio, M., & Hodges, E. V. E. (2013). Electronic victimization: Correlates, antecedents, and consequences among elemen-

- tary and middle school students. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 42(4), 442–453. <https://doi.org/10.1080/15374416.2012.759228>
62. Heiskanen, L. (2024). *Nuorten ryöstöririkosten piirteet: Poliisin tietoon tullut ryöstöririkollisuus vuosina 2015-2023*. Keskusrikospoliisi, Tiedusteluosasto.
  63. Ellonen, N., Hautamäki, S., Mielityinen, L., Hakala, V., Laajasalo, T. T., & Pekkarinen, E. (2023). Lasten väkivallantekojen kuvaamista on tutkittava. *Yhteiskuntapolitiikka*, 88(1), 94–98. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023021527428>
  64. Gretschel, A., & Myllyniemi, S. (2017). *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin erillisnäyte - Nuorisotutkimusseura ry*. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/hankkeet/nuorisobarometrin-erillisnayte>
  65. Kivijärvi, A., Aaltonen, S., Forma, L., Partanen, J., Myllylä, M., & Rissanen, P. (2020). Quality of Life Among Young Finnish Adults not in Employment or Education. *Applied Research in Quality of Life*, 15(3), 757–774. <https://doi.org/10.1007/s11482-018-9687-z>
  66. Arseneault, L. (2018). Annual Research Review: The persistent and pervasive impact of being bullied in childhood and adolescence: implications for policy and practice. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(4), 405–421. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12841>
  67. DeCamp, W., & Newby, B. (2015). From Bullied to Deviant: The Victim–Offender Overlap Among Bullying Victims. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 13(1), 3–17. <https://doi.org/10.1177/1541204014521250>
  68. Stewart, J. G., Valeri, L., Esposito, E. C., & Auerbach, R. P. (2018). Peer Victimization and Suicidal Thoughts and Behaviors in Depressed Adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 46(3), 581–596. <https://doi.org/10.1007/s10802-017-0304-7>
  69. Huang, H., Ding, Y., Wan, X., Liang, Y., Zhang, Y., Lu, G., & Chen, C. (2022). A meta-analysis of the relationship between bullying and non-suicidal self-injury among children and adolescents. *Scientific Reports*, 12(1), 17285. <https://doi.org/10.1038/s41598-022-22122-2>
  70. Moore, S. E., Norman, R. E., Suetani, S., Thomas, H. J., Sly, P. D., & Scott, J. G. (2017). Consequences of bullying victimization in childhood and adolescence: A systematic review and meta-analysis. *World Journal of Psychiatry*, 7(1), 60. <https://doi.org/10.5498/wjp.v7.i1.60>
  71. Schoeler, T., Duncan, L., Cecil, C. M., Ploubidis, G. B., & Pingault, J.-B. (2018). Quasi-experimental evidence on short- and long-term consequences of bullying victimization: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 144(12), 1229–1246. <https://doi.org/10.1037/bul0000171>
  72. Sourander, A., Brunstein Klomek, A., Kumpulainen, K., Puustjärvi, A., Elonheimo, H., Ristkari, T., Tamminen, T., Moilanen, I., Piha, J., & Ronning, J. A. (2011). Bullying at age eight and criminality in adulthood: findings from the Finnish Nationwide 1981 Birth Cohort Study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 46(12), 1211–1219. <https://doi.org/10.1007/s00127-010-0292-1>
  73. Ye, Z., Wu, D., He, X., Ma, Q., Peng, J., Mao, G., Feng, L., & Tong, Y. (2023). Meta-analysis of the relationship between bullying and depressive symptoms in children and adolescents. *BMC Psychiatry*, 23(1), 215. <https://doi.org/10.1186/s12888-023-04681-4>
  74. Gyllenberg, D. (2019). *Psykykkiset häiriöt nuoruusiässä : miten tunnistaminen on muuttunut kymmenessä vuodessa?* <http://hdl.handle.net/10138/320917>
  75. Ford, T. (2008). Practitioner Review: How can epidemiology help us plan and deliver effective child and adolescent mental health services? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(9), 900–914. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2008.01927.x>
  76. Jörg, F., Visser, E., Ormel, J., Reijneveld, S. A., Hartman, C. A., & Oldehinkel, A. J. (2016). Mental health care use in adolescents with and without mental disorders. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 25(5), 501–508. <https://doi.org/10.1007/s00787-015-0754-9>
  77. Mishina, K., Tiiri, E., Lempinen, L., Sillanmäki, L., Kronström, K., & Sourander, A. (2018). Time trends of Finnish adolescents' mental health and use of alcohol and cigarettes from 1998 to 2014. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 27(12), 1633–1643. <https://doi.org/10.1007/s00787-018-1158-4>
  78. Collishaw, S. (2015). Annual Research Review: Secular trends in child and adolescent mental health. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 56(3), 370–393. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12372>
  79. Gyllenberg, D., Marttila, M., Sund, R., Jokiranta-Olkonieni, E., Sourander, A., Gissler, M., & Ristikari, T. (2018). Temporal changes in the incidence of treated psychiatric and neurodevelopmental disorders during adolescence: an analysis of two national Finnish birth cohorts. *The Lancet Psychiatry*, 5(3), 227–236. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(18\)30038-5](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(18)30038-5)
  80. Sares-Jäske, L., Czibalmos, M., Majlander, S., Siukola, R., Klemetti, R., Luopa, P., & Lehtonen, J. (2023). Gendered Differences in Experiences of Bullying and Mental Health Among Transgender and Cisgender Youth. *Journal of Youth and Adolescence*, 52(8), 1531–1548. <https://doi.org/10.1007/s10964-023-01786-7>
  81. Eid, M., & Castaneda, A. (2023). Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi tutkimusten ja tilastojen valossa. Teoksessa *Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja*.
  82. Hietanen-Peltola, M., Vaara, S., & Laitinen, K. (2019). *Koulupsykologiapalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita : Tuloksia perusopetuksen opiskeluhuollon seurannasta 2018*.
  83. Yeager, D. S., Fong, C. J., Lee, H. Y., & Espelage, D. L. (2015). Declines in efficacy of anti-bullying programs among older adolescents: Theory and a three-level meta-analysis. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 37, 36–51. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2014.11.005>
  84. Salmivalli, C., Laninga-Wijnen, L., Malamut, S. T., & Garandeau, C. F. (2021). Bullying Prevention in Adolescence: Solutions and New Challenges from the Past Decade. *Journal of Research on Adolescence: The Official Journal of the Society for Research on Adolescence*, 31(4), 1023–1046. <https://doi.org/10.1111/jora.12688>
  85. Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Alanen, E., & Salmivalli, C. (2011). Going to scale: a nonrandomized nationwide trial of the KiVa antibullying program for grades 1-9. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 79(6), 796–805. <https://doi.org/10.1037/a0025740>
  86. Johander, E., Turunen, T., Garandeau, C. F., & Salmivalli, C. (2023). Interventions That Failed: Factors Associated with the Continuation of Bullying After a Targeted Intervention. *International Journal of Bullying Prevention*. <https://doi.org/10.1007/s42380-023-00169-7>
  87. Gaffney, H., Tfofi, M. M., & Farrington, D. P. (2019). Evaluating the effectiveness of school-bullying prevention programs: An updated meta-analytical review. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 111–133. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.07.001>
  88. Valle, J. E., Williams, L. C. A., & Stelko-Pereira, A. C. (2020). Whole-school antibullying interventions: A systematic review of 20 years of publications. *Psychology in the Schools*, 57(6), 868–883. <https://doi.org/10.1002/pits.22377>
  89. Cantone, E., Piras, A. P., Vellante, M., Preti, A., Danielsdóttir, S., D'Aloja, E., Lesinskiene, S., Angermeyer, M. C., Carta, M. G., & Bhugra, D. (2015). Interventions on Bullying and Cyberbullying in Schools: A Systematic Review. *Clinical Practice & Epidemiology in Mental*

Health, 11(1), 58–76. <https://doi.org/10.2174/1745017901511010058>

90. Tfofi, M. M., & Farrington, D. P. (2011). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: a systematic and meta-analytic review. *Journal of Experimental Criminology*, 7(1), 27–56. <https://doi.org/10.1007/s11292-010-9109-1>
91. Suonpää, K., Pentikäinen, E., Ohtonen, M., Hokkanen, L., Sarkia, K., Hiilamo, H., Kivivuori, J., & Latvala, A. (2023). *Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden yhteys turvallisuuteen : Kausaliteetista politiikkatoimiin*.
92. Huilla, H., & Juvonen, S. (2020). ”Kerroin kyllä kerran, mutta ei paljon muuttanu mitään” – Kiusaamisesta kertomisen vaikeus koulun arjessa. <http://hdl.handle.net/10138/334801>
93. Blomqvist, K., Saarento-Zaprudin, S., & Salmivalli, C. (2020). Telling adults about one’s plight as a victim of bullying: Student- and context-related factors predicting disclosure. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61(1), 151–159. <https://doi.org/10.1111/sjop.12521>
94. Hästbacka, N. (2018). Monialainen verkostotyö ja koulukiusaaminen : tapaustutkimus Aseman Lapset ry:n K-0 -hankkeesta. Teoksessa *Julkaisuja / Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura*. Nuorisotutkimusseura ry. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/2018_hastbacka_monialainen_verkostotyö_pdf.pdf
95. Herne, K. E. (2016). ‘It’s the parents’: re-presenting parents in school bullying research. *Critical Studies in Education*, 57(2), 254–270. <https://doi.org/10.1080/17508487.2014.988635>
96. Rumpu, N., Markkanen, E.-L., Hyvärinen, N., Anttila, N., Danschu, P., Kuvaja, M., Romantschuk, M., & Sainio, M. (2023). Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi : seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus. Teoksessa *Julkaisut / kansallinen koulutuksen arviointikeskus*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/92915>
97. Yliruka, L., Eriksson, P., Jokinen, L., & Pasanen, K. (2022). *Kohiti monitorimijaista lastensuojelua hyvinvointialueilla*. <https://www.julkari.fi/handle/10024/145628>